

Сергій Харитонович Литвин,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
(Київ, Україна)
ORCID: 0000-0003-0010-2675
e-mail: serlytvyn@ukr.net

ТВОРЧА СПАДЩИНА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ЖИТТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Мета статті. Висвітлити одну із рис багатогранної постаті Голови Директорії та Головного отамана військ Української Народної Республіки Симона Петлюри як палкого шевченкознавця, великого шанувальника і популяризатора творчої спадщини Тараса Шевченка, показати його внесок у справу збереження й упорядкування могили Кобзаря та заснування музейно-меморіального комплексу Тарасова могила в Каневі – місця останнього спочинку генія і пророка українського народу, а також актуалізувати проблему перепоховання праху Симона Петлюри на Чернечій горі. **Методологія дослідження** полягає у використанні сукупності методів: діалектичного, аналітичного, історичного, біографічного, порівняльного. Зазначені методологічні підходи дали змогу показати Симона Петлюру як шевченкознавця та його роль як співтворця Шевченківського національного заповідника. **Наукова новизна** полягає в тому, що автору вдалося розширити уявлення про Симона Петлюру як шевченкознавця, палкого шанувальника і популяризатора творчої спадщини Кобзаря, виокремити актуальну проблематику його ролі в заснуванні Шевченківського заповідника в Каневі, а також актуалізувати питання повернення праху Симона Петлюри, який загинув та похований на чужині, на кладовищі Монпарнас у Парижі, на рідну землю, в Україну. **Висновки.** Симон Петлюра високо оцінював творчу спадщину Тараса Шевченка, з великим пієтетом відгукувався про його геній і талант. У публіцистиці, в доповідях і виступах С. Петлюри простежується безмежне вшанування творчості Тараса Шевченка. Ініціюючи та беручи активну участь у заходах на пошану пам'яті Кобзаря, він зробив неocenний внесок у справу збереження й упорядкування могили Кобзаря та створення національної святині – музейно-меморіального комплексу Тарасова могила на Чернечій горі в Каневі. Так Чернеча гора поєднала долі двох славетних синів України: національного пророка Тараса Шевченка і національного героя Симона Петлюри.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Симон Петлюра, Чернеча гора, Тарасова могила.

Актуальність теми. Великий син українського народу, ім'я якого, на жаль, і досі несправедливо залишається маловідомим для значної частини української

спільноти, видатний державотворець, державний та громадсько-політичний діяч, незламний лідер Української революції 1917–1921 років, Голова Директорії та Головний отаман військ УНР Симон Петлюра був палким шевченкознавцем, шанувальником і популяризатором творчості Шевченка. Він зробив значний внесок у справу збереження й упорядкування могили Кобзаря та створення музейно-меморіального комплексу Тарасова могила в Каневі, де прах Тараса Шевченка 22 травня 1861 року було перепоховано на Чернечій горі.

Сам же Симон Петлюра, який багато опікувався питаннями впорядкування Тарасової могили, загинув і похований на чужині, і прах його потребує повернення на рідну землю. Нині все більшого поширення набуває думка про перепоховання праху Симона Петлюри на Чернечій горі. Саме ця обставина спонукала до написання даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена у статті проблема знайшла певне відображення в українській історіографії. Так, у своїх спогадах сучасники Симона Петлюри М. Ковалевський [3], В. Королів-Старий [1, с. 177–178], В. Сікевич [9] відзначали вплив Шевченка на формування світогляду Петлюри, високе поцінування ним творчості Кобзаря. Збірники статей, листів та документів [1; 5; 6; 7; 8] містять публіцистичні праці Симона Петлюри з високою оцінкою творчої спадщини Шевченка. Про внесок Петлюри у справу впорядкування, збереження могили та започаткування музейно-меморіального комплексу Тарасова могила, а також пропозиції щодо перепоховання праху Симона Петлюри на Чернечій горі йдеться в дослідженнях провідного наукового співробітника Шевченківського національного заповідника З. Тарахан-Берези [10; 11] та А. Чернової [13]. Ці питання розглядаються на традиційних наукових конференціях, що їх організовує і проводить Шевченківський національний заповідник разом із низкою навчальних закладів та наукових установ.

Метою статті є висвітлення однієї з рис багатогранної постаті Голови Директорії та Головного отамана військ УНР Симона Петлюри як палкого шевченкознавця, великого шанувальника і популяризатора творчої спадщини Тараса Шевченка, показ його внеску у справу збереження й упорядкування могили Кобзаря та заснування музейно-меморіального комплексу Тарасова могила в Каневі, а також актуалізація проблеми перепоховання праху Симона Петлюри на Чернечій горі.

Виклад основного матеріалу. Симон Петлюра народився в м. Полтаві 22 травня 1879 року, тобто саме в день перепоховання Тараса Шевченка на Чернечій горі. Тарас Шевченко мав великий вплив на формування особистості та світогляду Симона Петлюри. У будинку батьків разом з іконою на чільному місці було розміщено портрет Тараса Шевченка. У родині щорічно відзначалися шевченківські дні.

Генерал армії УНР В. Сікевич у «Сторінках із записної книжки» згадував про розмову з С. Петлюрою, який ділився своїми спогадами про навчання в семінарії і вплив Шевченка на його свідомість: «... старші хлопці приносили з дому різнорідну літературу, яку ми крадькома читали; тут же був і свій політичний гурток під назвою "РУП", де нам давали читати Кобзаря, твори Франка, Драгоманова і інші. Начитавшись цих творів, у мене відкрились очі і я пізнав хто я є, чия дитина, до якої нації належу. Це вказало мені ясний шлях куди мені прямувати» [9, с. 6].

1902 року, за часів перебування на Кубані, Симон Петлюра в «Кубанських обласних відомостях» надрукував статтю про встановлення в Краснодарі бюстів Тараса Шевченка [13]. Він був не тільки палким шевченкознавцем і шанувальником творчості Тараса Шевченка, а й усе своє життя зв'язав із заповідями Великого Кобзаря, і не буде перебільшенням сказати, що Симон Петлюра жив з іменем Тараса Шевченка в серці. Будучи талановитим журналістом, публіцистом, редактором, видавцем, літературним критиком, театрознавцем, Симон Петлюра глибоко знав минувшину і національні традиції, шанував діячів вітчизняної літератури, культури і мистецтва.

Ще від 1903 року він співпрацював із часописом «Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка» у Львові. На початку 1907 року Симон Петлюра обіймав посаду відповідального секретаря редакції газети «Рада», а згодом працював у щотижневій газеті «Слово», де надрукував низку цікавих розвідок, присвячених українським діячам культури. Червоною ниткою через усе життя та публіцистичну діяльність Симона Петлюри проходила творчість великого Кобзаря, до спадщини якого він ставився з особливим пієтетом. Так, у журналі «Україна» у вересні 1907 року він опублікував статтю «Пам'яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого)», в якій, зокрема, писав: «Те, що ми маємо справді цінного в сфері чистої поезії – належить тільки Шевченкові, в сфері музики – Лисенкові, в сфері драми – Старицькому і Карпенку-Карому» [6, с. 18].

У статті «До ювілею М. К. Заньковецької» (1907 р.) Симон Петлюра, геніально висвітливши талант великої актриси як явище в українському театральному житті, проводить певну аналогію між Заньковецькою і «таким національним генієм-поетом, як Шевченко. Як цей останній був, є і на довгі часи залишиться поетичним виразником нашого національного страждання, співцем історичних мук нашого народу, то таким самим геніальним виразником національного горя нашого і в його минулому, і в сьогочасному є Заньковецька на сцені» [5, с. 98–99].

1908 року С. Петлюра знову звертається до постаті Великого Кобзаря з приводу 47-х роковин смерті поета, опублікувавши в газеті «Слово» статтю «Вчіть-ся у Шевченка», в якій пише: «... перед очима вирисовується похмура, але лагідна постать геніального мужика-поета, а в пам'яті воскресають величні твори Шевченкової поетичної фантазії, наскрізь пройняті духом протесту, духом борні,

ідеєю радісного страждання за щастя всіх поневолених страждальців землі. Коли читаєш Шевченка, серце обливається кров'ю і стискається од болю за горе людське, – але разом з тим чується, як в те серце наливається горюча маса активного бажання знищити те горе, вирвати з ґрунту і з коріння ті терна, які ранять нам душі і не дають можливості втішатися щастям життя» [6, с. 71–72].

Через цензурні та адміністративні утиски Петлюра восени 1908 року був змушений виїхати до Петербурга, де невдовзі, як стверджують дослідники, став відомим журналістом і літератором, завоював авторитет як розумний і розважливий політик. Цю тезу підтверджує факт його блискучого публічного виступу з-поміж трьох промовців на вечорі з нагоди 50-річчя від дня смерті Тараса Шевченка в залі Купецького зібрання перед кращими мистецькими силами Петербурга [12].

Переїхавши 1911 року до Москви, Петлюра з січня 1912 року працює редактором журналу «Украинская жизнь». У науково-публіцистичних розвідках, які він регулярно публікував у журналі і які донині становлять велику цінність, автор дописів характеризує творчість видатних українських письменників, талановитих діячів нашої самобутньої культури та неодноразово звертається до постаті Шевченка.

Симон Петлюра постійно брав участь у заходах із ушанування пам'яті Тараса Шевченка. М. Ковалевський у своїх спогадах «При джерелах боротьби» згадує його блискучий виступ в 1912 році, присвячений творчості Шевченка, в московському українському музично-драматичному клубі «Кобзар» [3, с. 131]. Того ж року зусиллями «Комітету з організації вшанування пам'яті Шевченка в Москві» було видано «Збірник, присвячений пам'яті Тараса Григоровича Шевченка». Симон Петлюра в березні 1912 року опублікував рецензію на цей збірник. Автор звертає увагу на «художньо витриману в українському тоні і стилі ... програму вшанування ... красу і привабливість того образу, що його відтворили промови і доповіді, присвячені великому народному поетові». Петлюра висловлював впевненість, що випуск цього збірника стане «запорукою успіху його на книжковому ринку, тим більше, що цьому сприяє і симпатична мета видання, чистий збір з якого буде переданий до фонду будови пам'ятника Шевченкові у Києві» [13].

У статті «До драми Шевченкового життя» (з нагоди 51-ї річниці смерті), що була надрукована в журналі «Украинская жизнь» у лютому 1912 року, Симон Петлюра характеризує Шевченка як «геніального виразника сподівань і таємних ідеалів рідного йому народу» [6, с. 79]. Автор публікації ставить питання і сам дає на нього відповідь: «Що дав українському суспільству його геніальний поет і що взяв він від суспільства? Відповіддю на це питання є національне відродження українського народу, вісником, співцем, поетичним виразником і покутною жертвою якого був Шевченко. З ним українське суспільство пов'язане, його він зміцнив, виправдав і вивів на широкі, відкриті і правильні шляхи. Він – україн-

ський поет, неперевершений донині, але який перевершив усіх своїх попередників. ... Із Шевченком пов'язана уся новіша українська література ... і шевченківський первень у цій літературі позначить початок руху протесту в ім'я свободи й відродження людини» [6, с. 80–81]. На другу частину питання Симон Петлюра відповідає словами М. Славінського, одного з перекладачів «Кобзаря» на російську мову: «Усе, що свідомо чи несвідомо жило і ховалося в народньому почутті, все, що плакало, раділо й стогнало у серці народньому, – усе злилося в поезії Шевченка в один акорд, палкий, сумний, приголомшливий. Шевченко все одержав від народу і все віддав народові, повернув проясненим, перетвореним у вогнищі думки, почувань та страждання» [6, с. 81].

Водночас Петлюра першим із дослідників творчості Кобзаря звертає увагу на самотність Шевченка не лише як людини, а й як творця, і висловлює сподівання, що «майбутній біограф Шевченка, спиняючись на драматичних моментах у житті поета, насвітлить і з любов'ю розкриє одне із найболючіших, довготривалих його переживань ... що ще глибше пояснить нам зміст пережитої ним драми, й додасть до неї щось нове, що ще більше зміцнить наше почуття любові до геніального співця України, який, хоч давно вже від нас відійшов, ще довго житиме і серед нас, і серед тих поколінь, що прийдуть нам на зміну» [6, с. 85].

Ще більш глибоку оцінку Тарасові Шевченку Петлюра дає 1913 року у статті «Франко – поет національної честі», в якій беззастережно зазначає, що «після Шевченка долю поета-проводиря національного ідеалу українського народу перейняв Іван Франко, і це високе покликання гідно і з честю виконав» [8, с. 172]. Петлюра порівнює творчий доробок обох видатних поетів: «Якщо у Шевченка була глибока віра в не зужитковані сили рідного народу, в те, що історія його хоч наче й перервана, все ж іще не закінчена і скаже своє слово; якщо Шевченко був сильний як політичний висловник рідного народу, саме цією захоплюючою вірою, то у Франковій поезії ми бачимо перехід віри у певність, у переконаність у тому, в що вірило попереднє покоління. Тоді Франко, як і його попередник Шевченко, вважає себе дитям свого народу, сином своєї згорьованої України» [8, с. 173]. Обох їх, твердить Петлюра, хвилювали одні й ті самі проблеми: «За що боролись ми з ляхами? / За що ж ми різались з ордами? / За що скородили спісами / Московські ребра? – запитує Тарас Шевченко в “братів незрячих”. Франко із докором і боєм: Чи мало ще в путах ми стогнали? Мало ще самі себе ми жерли? Чи ще мало нас у ликах гнали? Чи ще мало ми одинцем мерли? – звертається до “раси”, і водночас запевняє, що треба “розповідати і пробуджувати сором у нащадків, якщо у них зосталась ще хоч крапля незіпсованої крові”» [8, с. 175].

У програмній статті «До практичних завдань українства», надрукованій в «Украинской жизни» 1914 року, Петлюра наголошував: «Досвід організації звернень до міських дум деяких міст України, щоб вони взяли на себе ініціативу у

справі ювілейних ушанувань пам'яті Шевченка, може служити показником успіху такого роду починань ... Ювілейні Шевченківські дні можуть послужити чудовим стимулом ... до перевірки тих шляхів, що ними проходило українське життя і для шукання нових способів національно-громадської роботи» [6, с. 139].

У період Української революції, перебуваючи на посаді голови Київського губернського земства, Симон Петлюра звернувся до «всього громадянства Канівської землі, де заховане на Чернечій горі вічно живе серце народу», із закликом упорядкувати могилу Тараса Шевченка і сам доклав значних зусиль до розбудови національної святині.

Внесок Петлюри у вирішення майбутньої долі Шевченкової могили воістину епохальний. Він особисто працював над підготовкою документа «Про впорядкування могили Т. Г. Шевченка». Ним на Київську та Канівську повітові народні управи було покладено завдання належного впорядкування і постійної турботи про Чернечу гору та про могилу Шевченка. Саме він уперше на повний голос заявив про те, що Кобзарєвою могилою опікуватиметься віднині незалежна Українська держава. Вона брала на себе зобов'язання «вжити всіх заходів для її опорядження і дальшої охорони, не спиняючись перед великими на те видатками» [10]. Цей план облаштування Чернечої гори, який обіймав 269 аркушів тексту, був тривалий час засекреченим і зберігався у спецфондах Київського обласного архіву як «Справа № 232. Київська губернська народна управа 1917–1919 років» [11].

Отже, Симон Петлюра першим із представників влади порушив питання про надання державного статусу могилі Тараса Шевченка в Каневі. Проте той факт, що саме завдяки Симону Петлюрі Чернеча гора набула державного статусу, донедавна залишався маловідомим. Як стверджує дослідниця історії Тарасової могили, шевченкознавець зі світовим ім'ям Зінаїда Тарахан-Береза, «для Симона Петлюри могила у Каневі була завжди Святиною, а той, хто навіки спочив у ній, – Учителем і Батьком. Тому, виявляючи турботу про могилу, він виконував свій синівський обов'язок» [11].

Головою Київської губернської управи та Всеукраїнського союзу земств Симон Петлюра був недовго – лише від 6 квітня по 12 липня 1918 року (дня його арешту), але навіть за такий короткий час він встиг зробити надзвичайно багато у справі порятунку Тарасової гори, передусім від руйнування.

Уповноваженим губернської управи по догляду за національною святиною Симон Петлюра призначив українського патріота, громадського діяча, видавця, письменника і перекладача Василя Короліва-Старого. Спільно з ним Симон Петлюра вніс до Центральної Ради законопроект про національну святиню з пропозиціями визнати могилу Шевченка та територію в радіусі п'яти верст, взявши за центр хрест, національною власністю.

За ініціативи Симона Петлюри була створена державна комісія для опікування за Тарасовою могилою. Комісія тричі виїжджала до Канева: вперше 21 квітня 1918 року для обстеження і визначення першочергових робіт по збереженню національної святині. Через тиждень Петлюра очолив ще одну поїздку до Канева. А вже через кілька днів розпочалися роботи щодо заліснення ярів та круч. Ставилося завдання зміцнити Чернечу гору, щоб запобігти її руйнуванню.

Оперативно впорядкували хату біля могили та відкрили в ній скромний музей, Шевченкову бібліотеку та кабінет для роботи художників і письменників, поставили під горою книжковий кіоск, а на Грушках, біля лісу, мали розташувати кілька переносних будиночків на 40–50 кімнат для творчого відпочинку представників української інтелігенції. Розпочалося також упорядкування плавучого готелю для туристів під назвою «Чайка». І це був лише початок великої справи. Члени комісії клопоталися навіть про організацію на могилі почесної варти січових стрільців.

Симон Петлюра все зробив для того, щоб у найкоротший час прокласти добротну дорогу-шосе понад Дніпром та на Чернечу гору. А щоб дати можливість людям масово приїздити до Канева на прощу, він іменем народної управи звернувся до керівника Пароплавного товариства в Києві з проханням, аби всі рейсові пароплави зупинялися коло могили Шевченка, для чого облаштувати під Чернечою горою окрему пристань, а також організувати спеціальний щотижневий рейс: «Київ – Могила».

На жаль, тодішні обставини унеможливили здійснення планів Симона Петлюри повною мірою, не дозволивши завершити розпочатої ним справи. Та прихід до влади Павла Скоропадського не зупинив діяльності Петлюри в цьому напрямі. На поданий ним законопроект гетьманський уряд 10 червня 1918 року ухвалив закон про визнання могили Т. Г. Шевченка національною власністю, а 26 липня 1918 року урядом було асигновано 51 535 карбованців на укріплення місцевості біля могили Кобзаря [2].

Невдовзі на зміну Гетьманщині прийшла Директорія. Та навіть у найскладніших воєнних ситуаціях Симон Петлюра ніколи не забував про всеукраїнську святиню. Так, у січні 1919 року постановою Директорії було виділено 5 млн крб на облаштування могили Тараса Шевченка [2]. Поразка Української революції унеможливила подальшу реалізацію планів Симона Петлюри. На жаль, і до сьогодні його мрії щодо облаштування Чернечої гори ще не сповна втілені в життя.

Симон Петлюра не тільки краще за багатьох інших усвідомлював глибоку суть пророчих слів Шевченка «Встане Україна!», а й поклав своє життя, щоб цей імператив воскресив вимріяну в серцях легенду щодо збройної боротьби за волю. Словами Великого Кобзаря він закликав українців приєднуватися до боротьби з більшовиками за волю України. Підтвердженням цього є чимало

фактів. Так, «Робітнича газета» свого часу видрукувала текст вітання Головного отамана Петлюри до підлеглих військ із нагоди Великодня 20 квітня 1919 року, коли він виступав у м. Шепетівка та цитував Тараса Шевченка, зокрема рядки з поеми «Гайдамаки» [4].

Перебуваючи на еміграції в Польщі, Симон Петлюра взяв участь у Шевченківському святі, яке відбулося 9 березня 1921 року в місті Тарнові, де виступив з доповіддю і відзначив, зокрема: «Шевченко був геніальний поет. Поет робить тим, що він говорить. Слово поета є діло його. І те слово – діло поета Шевченка, поета з ласки Божої, поета, про якого можна сказати словами Гете, що він ударив по струнам не тільки нашого народу, – бо Шевченко належить не тільки нам, – з невідомою незнаючою до сього часу силою, зробило величезне діло для нашого народу. Він розкрив в своїх творах багатство душі нашого народу. Він виспівав нашу многотраждальну історичну долю. В перлах поезії, наповненій глибоким змістом, прекрасній по своїй формі, незабутній по його заповітам, Шевченко розкрив грані нашої національної душі і тим самим показав перш усього нам самим, а далі й цілому світу, ті великі сили, які крив в собі наш народ ...

Якщо ми будемо прив'язувати ім'я Шевченка до якоїсь партії, до якогось певного світогляду, ми не будемо поважати і розуміти діла та творчости нашого генія. Нашому генію в партіях буде вузько і тісно. Геній не знає границь. Ви знаєте проби всіх поетів на світі, приклади прив'язання поетів до певної партії, до певної партійної роботи, завжди кінчались для поетів і для геніїв катастрофічно: геній виходив з партії, генію було тісно ...

Український нарід нині виходить в муках і стражданнях на арену активної історії. Перед ним зоріє зоря нового життя. Ми, що працюємо для того, що являємось виразниками Його волі, ми повинні кожен в своїй щоденній діяльності брати приклад, брати зразок з того діла, з того життя, яке залишив нам після себе Шевченко» [7, с. 396–398].

Коли більшовицький убивця випустив у Симона Петлюру в центрі Парижа 7 куль, йому було лише 47 років. Саме в цьому віці помер і Тарас Шевченко. Можливо, не випадково доля відвела їм всього по 47 років життя, такого насиченого і яскравого.

Шевченко став пророком для всього українського народу, символом боротьби за волю, а Петлюра, фактично, став для десятків поколінь українців символом незламності духу, відновлення Української Народної Республіки.

Одне з найвідоміших європейських міст – Париж – також певним чином поєднало постаті Петлюри і Шевченка. Так, сквер імені Шевченка та пам'ятник Кобзареві в Парижі знаходяться поблизу храму Святого Володимира, в якому відспівували Петлюру. Символами їхнього єднання є два українські наукові центри – Наукове товариство імені Тараса Шевченка в Європі (Сарсель) і Українсь-

ка Бібліотека імені Симона Петлюри. Українці Парижа, відзначаючи державні свята, традиційно вшановують пам'ять Шевченка і Петлюри покладанням квітів до пам'ятника Кобзареві та на могилу Симона Петлюри.

Є й ще один аргумент на підтвердження думки щодо спільності й пов'язаності доль Шевченка і Петлюри: 1989 року в Полтаві вперше відзначали 110-річчя від дня народження Симона Петлюри. Незважаючи на заборону цього заходу з боку влади, люди прийшли до пам'ятника Шевченку, простояли там цілий день, і зрештою відбулося вшанування Петлюри саме тут, біля пам'ятника Шевченкові. Працівники міліції та КДБ, яких було більше, ніж учасників зібрання, не змогли цьому перешкодити, бо люди були одностайними і міліція навіть не насмілилася відібрати жовто-блакитний прапор, який привезла львів'янка та передала полтавчанці, яка міцно тримала його [13].

Симон Петлюра знайшов свій останній спочинок на кладовищі Монпарнас у Парижі. Будучи ще відносно молодим, він не говорив тоді ні про свою смерть, ні про поховання. Щоправда, до цієї теми його спонукала звернутися Шевченкова могила під час одного з його приїздів на Чернечу–Тарасову гору в 1918 році.

Василь Королів–Старий згадував: «Якось, під час нашого перебування на Шевченковій Могилі, тоді, коли йшла мова про її впорядкування, підходячи до Чернечої гори, Симон Васильович сказав приблизно такі слова: «Мала втіха бути мертвим, а все ж таки, коли говорити про те, де було б добре лежати мертвим костям, – то тільки тут. Не там, рядом із Тарасом, а хоча б от тут, у нього під ногами! – й він показав рукою на підосшву гори, біля першої площинки деревляних сходів. Мені здається, що я міг би точно вказати ту точку, на яку він направив свій палець...».

І далі вірний соратник Симона Петлюри зауважив: «Не була то передсмертна воля, але ж тільки випадково принагідно висловлене побажання. А все ж таки, хто знає, чи не варто було б нам і справді утворити на Чернечій горі своє українське Вестмінстерське Абатство, куди б ходили на прощу наші покоління набіратись, як з вічного джерела, високих думок та глибокого чуття до своєї Батьківщини!?» [1, с. 188].

З давніх-давен Чернеча гора була пов'язана з українським козацтвом. Зінаїда Тарахан-Берега дослідила, що біля її «підосшви» діяли два козацькі монастирі: один – з південного боку гори, інший – в Монастирку, із західного її боку. Саме тут доживали віку старі або скалічені в нескінченних війнах запорозькі козаки. Тут вони усамітнювалися та просили в Бога прощення за свої гріхи, а для рідного краю – кращої долі та волі. «Поряд із цим славетним козацтвом піднімається і постать Оберега Української нації та Шевченкової Могилі – Симона Петлюри, котрий бажав, щоб саме ця земля прийняла його до себе

після смерті, – говорить Зінаїда Тарахан-Бережа. – Я переконана, що рано чи пізно цей заповіт Великого Українця буде виконано» [11].

Наукова новизна полягає в тому, що авторові вдалося розширити уявлення про Симона Петлюру як шевченкознавця, палкого шанувальника і популяризатора творчої спадщини Кобзаря, виокремити актуальну проблематику його ролі в заснуванні Шевченківського заповідника в Каневі та актуалізувати питання повернення праху Симона Петлюри на рідну землю, в Україну.

Висновки. Симон Петлюра був палким шевченкознавцем, великим шанувальником і популяризатором творчості Тараса Шевченка. У своїй публіцистиці, в доповідях і виступах він високо оцінював його творчу спадщину, з великим пієтетом відгукувався про його геній і талант, ініціював та брав участь у заходах із ушанування пам'яті Кобзаря. Петлюра зробив неоціненний внесок у справу збереження й упорядкування могили Кобзаря та створення національної святині – музейно-меморіального комплексу Тарасова могила на Чернечій горі в Каневі. Так Чернеча гора поєднала долі двох славетних синів України – національного пророка Тараса Шевченка і національного героя Симона Петлюри. Думка про перепоховання праху Симона Петлюри на Чернечій горі давно набула поширення в українському суспільстві й нині, за часів державної незалежності, з огляду на необхідність повернення його праху на рідну землю, є цілком реалістичною. Своїм життям і чином Симон Петлюра заслужив на честь бути перепохованим поблизу могили Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

1. Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). Київ : МП «Фенікс», 1992. 240 с.
2. Зелененко Л. Повернення українського державника. Прах Симона Петлюри пропонують перевезти з Парижа до Канева // Природа і суспільство, газета. Травень 2018 р. URL: [Ekoinform.com.ua|?p=6113](http://Ekoinform.com.ua/?p=6113)
3. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії. Ін-сбрук, 1960. 711 с.
4. Робітнича газета. № 473. Четвер, 24 квітня 1919 р.
5. Симон Петлюра. Вибрані твори та документи / укл. Л. В. Голота. Київ : Довіра, 1994. 271 с.
6. Симон Петлюра. Статті / упоряд. та автор передм. О. Климчук. Київ : Дніпро, 1993. 341 с.
7. Симон Петлюра. Статті, листи, документи. Т. III / упоряд. В. Сергійчик. Київ : Вид-во імені Олени Теліги, 1999. 616 с.
8. Симон Петлюра. Статті, листи, документи. Нью-Йорк : УВАН у США, 1956. 480 с.
9. Сікевич В. Сторінки із записної книжки. Едмонтон, 1949. Т. 6. 76 с.
10. Тарахан-Бережа З. П. Тарас Шевченко. Святиня і сучасна Україна. Київ : Прогрес, 2001.

11. Тарахан-Берега З. Святина. Науково-історичний літопис Тарасової гори. Київ : «Родовід», 2001.
12. Ткачук А. Симон Петлюра: політичний портрет // Київська старовина. 1993. Ч. 6.
13. Чернов А. Святина в Каневі, святина в душі // Слово Просвіти. 7 березня 2013 р.

Serhii Lytvyn,

Doctor of Historical Sciences (Dr. habil. in History), Professor,

Head of the Department of the Humanities,

National Academy of Culture and Arts Management

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-0010-2675

e-mail: serlytvyn@ukr.net

Creative heritage of Taras Shevchenko in life and activity of Symon Petliura

Purpose of the article is to highlight one of the features of many-sided personality of the Head of the Directorate and the Chief Ataman of the troops of Ukrainian People's Republic Symon Petliura as a passionate expert of Taras Shevchenko's works, a great admirer and popularizer of creative legacy of Taras Shevchenko; to show his contribution into the process of preservation and arrangement of Kobzar's grave and foundation of the Museum-Memorial Complex Taras Hill in Kaniv, where the national genius and the prophet Taras Shevchenko after long wandering returned to Ukraine in a coffin and on May 22, 1861 was re-buried there; to make actual the problem of reburial of Symon Petliura's remains on the Chernecha Hill. **Methodology** of the article consists of combination of methods: dialectical, analytical, historical, biographical and comparative one. Abovementioned methodological approaches allowed showing Symon Petliura as an expert of Shevchenko's heritage and his role as a co-founder of the National Shevchenko Reserve. **Scientific novelty** of the article lies in the fact that the author could expand the idea about Symon Petliura as an expert of Shevchenko's works, a passionate admirer and popularizer of Kobzar's creative legacy, giving accent to actual problems of his role in foundation of Shevchenko Reserve in Kaniv and making actual the problem of returning of the remains of Symon Petliura, who was killed and buried in a foreign land, in Montparnasse Cemetery in Paris, and his remains need to be returned to the native land – Ukraine. **Conclusions.** Symon Petliura appreciated greatly the creative heritage of Taras Shevchenko, with great piety spoke about the genius and his talent in his political essays, reports and speeches. He initiated and took part in the events commemorating Kobzar and made epochal contribution into the process of preservation and arrangement of Kobzar's grave and foundation of the National holy place – Museum-Memorial Complex Taras Hill on the Chernecha Hill in Kaniv. Thus, Chernecha Hill connected lives of two glorious sons of Ukraine – national prophet Taras Shevchenko and national hero Symon Petliura.

Key words: Taras Shevchenko, Symon Petliura, Chernecha Hill, Taras Grave.

*Статтю підготовлено 7 жовтня 2020 року;
подано до друку 20 жовтня 2020 року.*